

Список використаних джерел

1. Індекс інфляції в Україні 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
2. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу, що посилить стійкість валютного ринку та економіки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuye-kerovanu-gnuchkist-obminnogo-kursu-scho-posilit-stiykist-valyutnogo-rinku-ta-ekonomiki>
3. Національний банк України знизив облікову ставку до 20%. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-20#>:
4. Міжнародні резерви становили 40,4 млрд дол. США за підсумками серпня. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-404-mlrd-d...>

*Каспшишак А. В.,
аспірант;*

*ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долишнього НАН України»*

ПЕРЕКАЗИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ ТА ЇХ ЗНАЧИМІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Домогосподарства є основою ринкової економіки будь-якої держави, оскільки саме вони є основними споживачами усіх вироблених продуктів та послуг. Саме від результатів їхньої економічної діяльності залежить добробут, як окремих індивідів, так і держави в цілому. Водночас грошові перекази трудових мігрантів з-за кордону відіграють вагомую роль у фінансах домогосподарств та для економіки України в цілому, допомагаючи заводити валюту та додаткові кошти на український ринок, збільшуючи кількість грошової маси.

Домогосподарство (домашнє господарство) - сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати в будь-яких з цих стосунків або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи [4].

Для економіки домогосподарств ХХІ століття поширеним та масштабним стало явище міграції. Дане явище стало охоплювати усі види соціальних груп та усі верстви населення, впливаючи на різні сфери суспільної життєдіяльності. Варто зазначити, що виділяють трудову міграцію та вимушену міграцію, спричинену війнами, природними катаклізмами та

іншими явищами. Обидва види мають вагомий вплив на економіку та обидва види торкнулись економіки України.

Міжнародні організації, такі як Організація об'єднаних націй (ООН) та Міжнародна організація праці (МОП) використовують різні визначення поняття трудової міграції. Відповідно до Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих та членів їхніх сімей 1990 р., трудовий мігрант — це особа, яка буде займатися, займається або займалася оплачуваною діяльністю в державі, громадянином якої він чи вона не є. У конвенціях МОП працівник-мігрант — це особа, яка мігрує з однієї країни в іншу з наміром отримати роботу інакше, ніж за власний рахунок, і охоплює будь-яку особу, яка визнається згідно з законом як працівник-мігрант [3, с.2].

В той час, як вимушена міграція породжується порушенням основних прав людини і громадянина, закріплених у багатьох правових документах. Серед них: порушення права на: безпечне для життя і здоров'я та навколишнє природне середовище; права на охорону здоров'я, медичну допомогу, право на свободу віросповідання, права на свободу політичних та релігійних переконань є причиною вимушеної міграції. Особи, які вимушені мігрувати, належать до вразливої категорії, оскільки перебувають в умовах, незвичних для їхнього життя, що спричиняє психологічний дискомфорт у період адаптації до нових обставин [8, с. 2].

Міграція, трудова чи вимушена, має вагомий вплив на світову економіку, змінюючи її структуру через приватні грошові перекази.

Приватні грошові перекази (англ. remittances) – це міжнародні перекази та потоки ресурсів до домогосподарств, що надходять з інших країн та головним чином пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення [2, с. 3].

Грошові перекази, отримані з-за кордону, відіграють важливу роль для економіки України і мають значний вплив на різні її аспекти, проаналізувавши та підсумувавши наукові дослідження даної тематики можна виділити кілька ключових моментів.

До позитивних напрямів впливу на розвиток економіки країн походження мігрантів можна віднести: зростання ВВП; інвестиційний ресурс, що діє через зростання попиту на товари; скорочення рівня бідності в регіонах, звідки походять мігранти; зміна структури витрат домогосподарств; зростання витрат на освіту; поліпшення умов проживання; позитивний вплив на рівень зайнятості та економічне зростання (у разі спрямування частини коштів на розвиток підприємництва) [5, с.14].

Розібравшись з основними дефініціями варто розглянути таблицю 1, у якій наведено динаміку доходів домашніх господарств, що надходить від інших домогосподарств з-за кордону

Таблиця 1

**Динаміка обсягів грошових переказів трудових мігрантів
в Україну у період 2009-2023 рр.**

Рік	Сума переказів (млн. дол. США)	Абсолютна зміна показників відносно попереднього року	Зміна показників відносно попереднього року у %
за 2009	5 370,00	- 807,00	-13,10%
за 2010	5 862,00	492,00	9,20%
за 2011	7 019,00	1 157,00	19,70%
за 2012	7 526,00	507,00	7,20%
за 2013	8 537,00	1 011,00	13,40%
за 2014	6 489,00	- 2 048,00	-24,00%
за 2015	6 959,00	470,00	7,20%
за 2016	7 535,00	576,00	8,30%
за 2017	9 287,00	1 752,00	23,30%
за 2018	11 111,00	1 824,00	19,60%
за 2019	11 921,00	810,00	7,30%
за 2020	11 980,00	59,00	0,50%
за 2021	14 019,00	2 039,00	17,00%
за 2022	12 577,00	- 1 442,00	-10,30%
за 2023	6 651,00		

Загалом, протягом аналізованого періоду, грошові перекази в Україну зросли істотно. За період з 2009 по 2022 роки обсяг грошових переказів зріс з 5,370 мільйонів доларів США до 12,577 мільйона доларів США., тобто збільшився фактично у 2,3 рази. Важко переоцінити і роль цих грошових переказів для економіки країни, адже навіть спад у 2022, все одно був рівнозначним 8% ВВП України [1].

Роки спаду - 2014 та 2022, тобто роки загострення російсько-української війни.

До 2014 року основною країною призначення українських мігрантів була Росія. Через розвинену систему платіжних систем з низькою оплатою за послуги більша частина переказів звідти надходила офіційними каналами. Збройна агресія РФ призвела до суттєвого перерозподілу трудових мігрантів за країнами: зросла частка країн ЄС та зменшилася Росії. Водночас істотно збільшилася частка неформальних каналів на тлі більш високої ціни послуг платіжних систем, легкості транспортного сполучення та географічної близькості країн [2, с.10].

Якщо ж говорити про 2022 рік, то з початком повномасштабного вторгнення в Україну повернулось близько 400 тис осіб чоловічої статі згідно даних Держприкордонслужби [6]. А це основа трудових мігрантів, які забезпечували притік грошової маси в Україну. Водночас, згідно звіту Державного департаменту США про стан справ у сфері протидії торгівлі

людьми, станом на 2023 рік, за кордоном досі перебуває близько 8 млн осіб, 90% з яких це - жінки, діти, особи похилого віку, інваліди. Вони оформили соціальну та інші види допомоги та часто навпаки отримують грошові перекази з України від своїх чоловіків, опікунів тощо [7, с.9].

Отже, грошові перекази з-за кордону надходять безпосередньо до населення та домогосподарств України. Ці кошти можуть бути використані для покриття різних видів витрат, включаючи життєво важливі потреби, такі як харчування, освіта, медична допомога, житло, а також для інвестування в власний розвиток та бізнес.

Грошові перекази з-за кордону можуть підняти рівень доходів населення та підвищити його споживчі можливості. Це може мати позитивний вплив на життя людей і сприяти зменшенню бідності.

Багато українців, які працюють за кордоном, надсилають грошові перекази своїм родинам в Україні. Ця підтримка може бути критично важливою для родин, які опинилися в складних економічних умовах, зокрема, і під час війни в Україні.

Грошові перекази також збільшують оборот іноземної валюти в Україні, що може підтримувати стабільність валютного ринку і забезпечувати ліквідність фінансової системи.

Частина грошових переказів може бути використана для інвестування в підприємства, створення нових бізнесів або розвитку існуючих. Це сприяє розвитку бізнес-середовища та може створювати нові робочі місця.

За допомогою грошових переказів можливо зменшити потребу в залученні іноземних позик для фінансування розвитку та покриття дефіциту у бюджеті.

Тим не менш, через низку причин, у період невизначеності та криз грошові перекази трудових мігрантів не є стабільними, а отже не можуть бути надійним та одним з основних фінансових інструментів розвитку економіку країни в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 27.09.2023)
2. Токарчук Т. Департамент монетарної політики та економічного аналізу. Семінар: Практичні аспекти формулювання та реалізації монетарної політики. Перекази від трудових мігрантів: поточна ситуація та оцінка перспектив. 3 червня 2020 р.
3. Кравченко В. Г. Визначення поняття трудової міграції. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63919/80-Kravchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 27.09.2023)
4. Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць у сільському господарстві, мисливстві, лісовому і рибному господарстві - Реєстр АГРО: Наказ державної служби статистики України від 02.07.2012 № 278

5. Малиновська О.А. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення: аналітична доповідь. URL: http://old2.niss.gov.ua/public/File/2013_analit/perekazu.pdf (дата звернення: 27.09.2023).
6. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua> (дата звернення: 27.09.2023)
7. Звіт Державного департаменту США про стан справ у сфері протидії торгівлі людьми. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf (дата звернення 27.09.2023)
8. Павлів-Самоїл Н. П. Вимушена міграція як наслідок порушення прав. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19884/pavliv-samojil.pdf> (дата звернення: 27.09.2023).

Керімов Павло Олексійович,
кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу публічних фінансів;
ДУ Інститут економіки та прогнозування НАН України

ПІДПРИЄМСТВА-ЗОМБІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ: СУТНІСТЬ, РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ І НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

Зомбі-підприємства є підприємствами, які не спроможні розрахуватись за своїми боргами протягом 3х і більше років підряд, але із певних причин продовжують своє існування. Вперше це явище було зафіксовано у Японії у 1990х [1, с. 1943], і було пов'язано із 1) політикою стимулювання кредитування в країні та 2) характерною для Японії формою існування промислових конгломератів, які включали кишенькові банки. Обидва ці фактори призводили до отримання окремими суб'єктами господарювання кредитних ресурсів на пільгових умовах, в тому числі в якості рефінансування раніше отриманих кредитів, які вони не змогли сплатити. Банки були зацікавлені у таких операціях через відстрочення проблем, пов'язаних із виконанням нормативів забезпечення кредитів (які були б порушені у випадку відкритого визнання неплатоспроможності позичальника), а у випадку приналежності до того ж промислового конгломерату, що і боржник – через можливість відстрочити проблеми для конгломерату в цілому, пов'язані із необхідністю реорганізації підприємства-боржника у випадку ініціації процедури банкрутства.

Зомбі-підприємства не є виключно японським явищем – більше того, вони є наявними у всьому світі, причому їх кількість зростає у випадку ускладнення економічної ситуації, і є таким чином природньою реакцією економіки на кризу. Їх існування як правило підтримується за рахунок державної допомоги або пов'язаних кредиторів, і підприємствами-зомбі стають, наприклад, підприємства, які намагаються зберегти із соціальних і